

स्त्रीरक्षसनमंगुष्ठपरीणाहमजुरहमं ॥३॥ आप्रासादस्वानमधेनुख्यापयेन्मूलवि
षया ॥ रांकोद्धिगुणमानेनपरितोमंडनंलिखेत् ॥४॥ मंडद्वांतोलिखेद्यायांरां
खोपूर्वोपराणयोः ॥ अस्यविंदुद्वयंसूत्रंप्राकूप्रसंस्थितंलिखेत् ॥५॥ विंदु
द्वयांतरंप्रासंकद्यपाननपुष्टवत् ॥ जातंप्राकूप्रदिवसूत्रमेवंसूत्रेयमीसानं-
५॥ सीमासूत्रमिदंभांतमुच्चयथपरंलिखेत् ॥ अष्टदिश्यथान्यायंसीमासू
त्रंतथालिखेत् ॥६॥ विः पञ्चसहस्रंचामधिकंचायथेष्या ॥ कृपीन्तसूत्र-
विन्यासंप्रासंस्वानसमूस्ये ॥७॥ दिवसूत्रम्भमणेनेवचनुरस्त्रान्येत्युनः ॥
अष्टदिश्यथान्यायंशंकुख्यापनमारभेत् ॥८॥ रांकुसंस्त्रापनाकालेनिमित्ता
निचलस्येत् ॥ रक्षभंचेत्यस्त्रिमान्नोनिमित्तमेयोविमाचरेत् ॥९॥ चान्तनुरस्त्रं
सुमनंचन्तनुरस्त्रायतनुवा ॥ चन्तायतंचाकृवीतप्रासादंनुचतुर्विधं ॥१०॥ स्त्रि
स्यामनानियानानिचलनुरम्भेचर्त्तके ॥ चन्तायतेविमानंचन्तनुरस्त्रायतेषि
न् ॥११॥ शयनंतत्रकृवीतविशस्त्रपंतयेवन् ॥ लोकाकांतंस्त्ररेत्योरांतत्रकृ-

र्णादित्वस्थणः॥१२॥ एवं विचानुग्रहेन प्राप्तारुद्धरये दृशः॥ भारभ्यमेकह
स्तादिस्त्राहस्तांत्रमेवन्॥१३॥ भवुनेव हस्तेन कुर्यादप्यवनं हरेः॥ युग्मं वामं
सकाम्पस्य भवुन्कं भूच्छिकामरं॥१४॥ माहाद्यतलांत्रेयथा विचानुसारनः
मानयिताविचानेन प्राप्तानंत्रकामयेन्॥१५॥ चूलेवं वास्त्रास्त्रवचेः भारभ्यमेव
यमेष्टकां॥ इष्टकास्त्रिविचाप्रोक्तागिलाकाष्टनमूल्याः॥१६॥ रोलज्जेषु वि
मानेषु गिलास्याअथमेष्टकः॥ काष्टेन वामविमीणेनेव प्रथमेष्टकाः॥१७॥
स्त्रपकेष्टकयाकृयाद्विमानेनेष्टकामये॥ भामेष्टकाच्छिनेद्यमेविलास्याअथ
मेष्टकाः॥१८॥ गोलेष्टकाम्यां गच्छिनेगिलास्याअथमेष्टका॥ गिलाकाष्टमये
विद्यमिलास्याअथमेष्टका॥१९॥ इष्टकाकाष्टयुज्जेवुरेष्टकाप्रथमेष्टकाः॥ इ
विलासं घहणेऽरोपाचिनामपुरः सरं॥२०॥ संगृष्टतु गिलांत्रपुलिंगादि
परोक्षयेन्॥ प्राप्तानादितुस्त्र्यंतं पुलिंगगिलयाभवेत्॥२१॥ स्त्रीलिंगगिल
याच्चेव कारयेअथमांगिलां॥ न पुंसकेन विलयाकृयांमूल्यं गिलांत्रथा॥-

२३॥ प्रतिमाराक्षवनस्त्रास्तानिरोषागुणवत्तया ॥ अन्यथाविद्विलिंगेनोभाद
ज्ञानतोषिवा ॥ कर्तुः कारयितुनीशोराजोरादस्यनिश्चितः ॥ २४॥ इसनींयं प्रव
स्यामिमृत्युस्येष्टकाविधिं ॥ रथकारेणनिरिष्टं देशमासाद्यदेशिकः ॥ २५॥ त
प्रापित्वलितेवन्दोषपिषाजुहुयाद्यतं ॥ अष्टोन्मूलमंत्रेणनमृतेनचरुनः ॥ २६॥
४०मूलमंत्रेणमित्योयाज्ञिकाजुहुयास्तथा ॥ कुर्यान्तरुणाभूयोविस्मृपार्ण
तद्विः ॥ २७॥ सेवपालस्य भूतानां वास्तुनाथस्तनस्यां ॥ देववानामृषीणां च
वधादेवगणस्यन् ॥ २८॥ यथालिंगेनमंत्रेण माहानेनविच्छणः ॥ भूरहि
मित्यांहृतीभिः हुबापूर्णाहृतिं चरेत् ॥ २९॥ चतुर्दिस्त्र्यपूर्वायं चरुणावलिक
र्मन् ॥ कुर्यादनेनमंत्रेण नमो वेनयथाक्षमं ॥ ३०॥ विष्णुपार्णे भ्यम्बवर्षमूर्ते
स्य एवन् ॥ वास्तुनाथाय नवधास्त्रेवपालाय चोपरि ॥ ३१॥ चुलापिमुत्सजेदेव
मय्रेहोमादिकेष्टते ॥ कुलालः प्राङ्मुखः कुर्यान्तरमृत्यिकेष्टकः ॥ ३२॥ यु-
जिंगादिविभागेन तद्विभागो विचीयते ॥ ग्रेवारचूर्युग्मावाय च पुलिंगिव

ग्राम ॥
४३॥

एकः॥३३॥ निरश्रीनाथवायुग्मारेखाच्छ्रीचत्तदिष्टका॥ तपुंसकस्यनिलेखा
रेखाग्रेष्वकर्णयोः॥३४॥ नपुंलिंगेष्टकावावतगुर्भाचानंविधीयते॥ म्बीले
गेष्टकयाकुर्यांगभांचानादिपीडिकां॥३५॥ पुलिंगेष्टकयाकुर्यात्रासाहंतदि
चस्तणः॥ चतुर्विंशांगुलायामाग्रेष्टस्यान्मध्यमापुनः॥३६॥ मष्टांस्त्वांगुला
यामाकनिष्ठापोउत्तांगुलाः॥ मधांयामंतुविस्तारंतर्ष्वंचनमिष्यते॥३७॥ आ
यामयमविस्तारायस्यासद्विनकेष्टस्ता॥ एवमादिष्टकामानंकुर्यांद्विष्टवर्णा
द्वृष्टः॥३८॥ महामानमनंविष्याद्वल्यमानमुरीष्यते॥ प्रायादपादविस्तारंतु-
ल्याविस्तारस्त्व्यते॥३९॥ विस्तारायद्विगुणायामांकल्ययेदिष्टकंवुषः॥ एकं
शिलानांदारणांमानंदारणिलामये॥४०॥ सुपक्षासुखयपक्षविवाभास
हटासमा॥ एकवर्णांप्रतास्तास्यादिष्टकाप्रथमादिका॥ छाकाचमंडलसं
युक्तांद्विनांभिज्ञांतथामज्ञु॥ स्फुटिनांवर्जेयेन्नेन्नासासासारंभयेष्टकां॥
४१॥ चतुर्व्वःप्रथमंकुर्यांदिष्टकादेवनालये॥ भावामेपञ्चमूर्तीनांकल्यये

॥५८॥
॥५९॥

त्रथमेष्टकः॥५२॥ पकेष्टकाचितेचान्निपकास्यावृथमेष्टका॥ आमेष्टका
चितेचान्निप्रथमान्यथाभवेत्॥५३॥ अंकुरानपीयेत्पूर्वंगचिवासनकर्मणः
दिरांचतसूणांचामः पूर्वादीनांदिराकचित्॥५४॥ प्रथपांदर्भसूनंकुर्यासो
उद्यास्तंभसंयुतां॥ सप्तनालायनंतववेदिहस्तमुञ्जनां॥५५॥ मध्येष्टत्वावतः
पीवंराजिभारेष्ट्रिभिःस्तवे॥ वृत्तंवच्चनुरम्बंवाकुर्यायेष्टन्तुर्मुख॥५६॥-
हास्यांमध्यमेकेनजघन्यंपरिकल्पितं॥ मूलादिवेष्टितंकुंभंचान्यपीवेनिचा
पयेत्॥५७॥ परितःकलशानषेभष्टदिहस्तविनिश्चयेत्॥ कुंभस्योपरितस्त्व
स्यवारिष्ट्येष्टदिशिकः॥५८॥ ताचव्यमाणंकुर्वीतचान्यपीवंतथाविष्टान
र्धंनंडुलयुतंवर्धंविलमंयुतं॥५९॥ मास्तीर्णंदर्भंसंवाधंनवनस्त्रपरिष्ट
तं॥ नदिष्टकाविवासार्थंक्लेवंदेयकोचमः॥६०॥ मास्तापयेदिष्टकापूर्वंस्त्वा
पयेत्कलशान्तव॥ ग्रीहिपीवेसुनिहितेमध्येनेवाच्चदिहस्त्व॥६१॥ मध्यमेष्ट
लरोपर्णिःप्राच्यांश्वीर्णविनिश्चयेत्॥ आग्नेयेहचियाम्येनुगुञ्जनेज्ञनहस्त्व

॥५८॥
॥५९॥

पि॥५३॥ पंचगच्छंकलरसंवारुणोमातरिखनि॥ गंधवारतचामोम्बेलोह
त्रायंशिवेमधु॥५४॥ चिन्मस्यनववस्त्रेणवेशयितासमर्चयेत्॥ स्त्रापद्मेष्ट-
कापीरेस्त्रापयेकलरेकमान्॥५५॥ प्रयोक्तवेनसाम्भाथेस्त्रापयेत्यसाततः॥
स्त्रापयेहस्तनोयेनमधुवातेतिमंत्रनः॥५६॥ फलिनीस्तनुवाकेनस्त्रापयेत्कणवा
रिणा॥ हिरण्यगर्भमंत्रेणस्त्रापयेलोहवारिणा॥५७॥ दद्यिकात्येतिमंत्रेण
स्त्रापयेलोहस्तासंनापयेततः॥५८॥ प्रयेलंचगच्छेनपंचवारुणकेस्त्रथा॥५९
गंधदारेतिमंत्रेणस्त्रापयेत्पंधवारिणा॥ मधुवातेतिमंत्रेणमधुस्त्रानंस्यमाच
रेत्॥५१॥ चतुर्थ्युतेतिसाम्भावेष्टतेनस्त्रापयेततः॥ एकेकंनववस्त्रेणहर्षंपुके
नवेष्टयेत्॥५२॥ परिग्रस्तेष्टकाःसवांरायनोपरिग्रनिश्चपेत्॥ तोरणदारकुंमां
अस्त्रनांश्चपरिपूजयेत्॥ अग्नायष्टव्योपध्ममुकुंभेष्टमात्मानुमुख्य॥ अष्ट
स्त्रेषुकुंभेष्टविज्ञादिनष्टपूजयेत्॥५३॥ निवेष्टयेष्टमहाकुंभेष्टायसंचागुजो-
स्त्रेष्ट॥ पूर्वस्यामुनरस्याचादिगिकुंडंप्रकल्पयेत्॥५४॥ स्त्रंदिलेनानिमानी

॥४८॥
॥५५॥

यनुह्यास्मिचादिभिः॥समिरान्विलेपुष्टं इथगठोन्तरात्॥४८॥
मूलमंत्रेणनमूकेनचरुपुनः॥स्वरीयेहिष्टकासर्वासंपादान्वेनहेरिकः॥४९
हेमसूत्रेप्रतिष्ठेऽभस्त्रमंत्रेणवंधयेन॥विभवानुगुणेवामेकापांसरजतादि
भिः॥५०॥स्वप्नाधिपनिमंत्रेणसपिंशानुह्याद्यते॥स्वप्नार्थंगुरुणामार्थंय
जमानस्तुसंविशेत्॥४८॥दुस्त्रघर्त्यनेनसानिमाणंतत्रसमनः॥स्वप्नेग्रभ-
एुस्त्रनंप्रारभेत्वाविवंवनं॥४९॥स्त्रोभूतेरोभनेलभेष्टापरब्लेष्टकागुरुः॥प्र
वेशयेनप्रायासाद्यमिष्टकास्त्राक्षपूजिताः॥५०॥इस्त्रस्यदारदेश्यहस्तिष्ठेदेशि
क्तेनमः॥पासमूलाद्यस्त्रास्त्रास्त्रिपेनुयांहिष्टोपयेन॥५१॥स्वप्निदंवानयि
त्वानुब्रास्त्रणानधनवोपितान्॥प्रादस्त्रिष्ठेनचेष्टादिसोमानंदेवमंदिरे॥५२
मनुष्याणांनुमध्यानंमूलमंत्रेणहैवते॥निदस्यादिष्टकाचान्जिमानुष्याणांनि
केतने॥५३॥श्रीमूकेनेष्टकाचानंदेवोनामाधिरेवते॥रष्टकानांचतुमूर्तिः
पञ्चमूर्तिस्तुमानुषे॥५४॥याम्यवारुणयोमूलमयमिष्टवेरायोः॥रष्टका

॥५५॥

नां च तु मूर्तिः पंचमूर्तिलुभानुषे॥३३॥ याम्यवारुणयोर्मूलमयमिद्धनेशयोः॥
उष्टकानां भवेन्यासोनोपानाद्विषमं भवेत्॥३४॥ दूरवेन्नोभवोज्जानादेष्येभ
यकारणं पतस्मादुपानसद्यामिष्टकां प्रथमेष्टिष्ठेन॥३५॥ अचिदैवं समश्चर्च
खम्बवोयेन पूर्येन॥ रलैलैहेष्मचान्येष्मकुद्धमेष्मपृथिव्येः॥३५॥ पूर्दिते
सुदूरमंखम्बेगजावर्तं परोक्षयेत्॥ गरुदं प्रदृशिणावर्तं स्यावर्तमथारुदमं॥
३६॥ इति अविविहितं तोयं सद्यः योपंत्रजेष्वदि॥ गारुदमपितृशामनसमा
शिं नगधनि॥३७॥ मिथुनेष्मनमानोनाभवेद्वाराष्ट्रपित्तवः॥ निमित्तेष्वद्धमेष्म
वेन्द्रियेष्मपूर्वरुदमं भवेत्॥३८॥ दौदीराकस्यमनस्तुष्टिः सर्वयं पत्तरीत्या
पत्तरीत्यनुष्टस्याद्यक्षरस्यवेत्यागा॥३९॥ दुर्निमित्तेष्मवैष्मुरांस्यवैष्मुह्यान्
त्यगुरुः॥ ब्राह्मणान् भोजयेद्यास्याण्णं तस्त्रयं पृष्यागा॥४०॥ ऊत्त्वलस्यारविंह
स्यकं हंगर्वेष्मित्तिष्ठेत्॥ पुण्यतोष्येष्मालेयकेद्वारपृथिव्यमूलया॥४१॥ पू
लमं चेष्मनद्वैष्मुर्येष्मादयेत्तत्त्वा॥ मान्यार्येष्मिणां दृश्याद्यतनिष्कात्मि-

कांनृपः॥८॥ अन्येषामपि यवेषां स्त्रानिक्रापयभवेत्॥ जारं भग्नेष्ट्रकामृष्टे
वा: संस्वाष्य यथा पुरां॥९॥ यां सर्वं गृह्या ब्रह्मन् विनाशेष्ट्रकारयेत्तुनः॥ देवाणा
रं करोमीति संकल्पाहेव केवलान्॥१०॥ एष चक्रायगतं पापं न येत् न मद्यावाजि
तं॥ जारभ्यमंदिरं मर्यान् वस्त्राय मृतो यदि॥११॥ यमास्त्रस्योपिगेहस्य फलं शृ
णेयमरत्तुते॥ तस्माद्विज्ञानुसारेण कुर्यां विज्ञालयं पुनः॥१२॥ यावदिष्टक्षा
चामवाच वावलय वहन्॥ कर्त्ता वस्ति भूयो वानाकरृष्टे तु सत्त्वः॥१३॥ अपि
हारेषिनरके पञ्चेन सार्वकालिकं॥ तीलयालिखितं भूमो प्राप्ताद्दं मंटपं तु चा
१४॥ मानेये मृदु चोषां रुद्धं संकायसंशयं॥ तस्मान्तर्चालये त्रामकालितं क-
मलासन॥१५॥ उपकुर्वन्ति येषां मनो वाकायकर्मस्मिः॥ तेषियां विषदं वि
ज्ञात्युनरात्मिति वर्जितं॥१६॥ इति श्रीपञ्चयत्रेष्ट्रमहोपनिषदिपायेवं त्रेत्रि
या पादे प्रथमे षुकाविधिर्नाम पञ्चमो ध्यायः॥१७॥ श्रीभगवान् वात्म॥ गर्भ-
न्यासमिमं ब्रह्मन् त्रस्यामिश्र्य नामयो॥ गृण्डीयान्मृत्तिकात्पूर्वं स्त्रानेषु द्वय

मूकमात् ॥ १ ॥ रोले हृष्ण तीर्थ वल्मीके कर्क यालये ॥ न आं रघुविषाण
ये हं तिरंते पर्येनि द्यो ॥ २ ॥ हलेनैव तु मं भूता प्रथा स्वामन्त्रिका भवेत् ॥ कुमुदस्ता
रविं दस्य करो रुपलयो रुधा ॥ ३ ॥ नीचो त्यक्ष विनाकं दान पिसमा हरेत् ॥
मनः त्यालां हरी तालं भंजनं स्वाम सीसकं ॥ ४ ॥ सोय द्युर्यो च नं चैव गोरिकं पारहंत
शा ॥ मास यथा नूर जानि बन्धे दृष्टि किं ॥ ५ ॥ स्काटिकं पुष्प कं रां खं पमरा
गो तथा परं ॥ चंडकां चंतथा नीलं न वै तानि समा हरेत् ॥ ६ ॥ राजिनी वारकं गुम्ब
प्रियं गुविलमा पकान् ॥ मुद्रां अयन वै शृणु गृण होया न व चान्यकं ॥ ७ ॥ हिरण्यं
रजनं ताम्बं भाय संत्र पुसी सकं ॥ सो वर्णं कूर्म रुपं च सो वर्णं चंख चक्रकं ॥ ८ ॥ ए
वान्स वौन्स मानी यनि सि पेत् गर्भ मानने ॥ माननं चान्यरो तु न य वन्द्र
ण वै द्येव ॥ ९ ॥ गं चारि भिः सम भ्यच्य विलुगाय चानवः ॥ कुंडे वारुं दिलेवा
ग्नि समीनो यस मि घच्च ॥ १० ॥ य पिं च वस मि द्विश्व विलुगाय चानवः ॥ म
रो च न रसानं हृतामं पानान्यं तु मं घहेत् ॥ ११ ॥ चरणानवस्तु केन गृह्यान् प्रो

॥४८॥
॥५९॥

उराहुनिःपरंद्विलोकपालभोशुवनेभ्यस्तथैवत् ॥ १३॥ पर्वतेभ्यः समुद्रे
भ्यः जाहिसेभ्यस्तथैवत् ॥ वसुभ्यमरुभ्रमजपिभ्यस्तदनंतरं ॥ १४॥ वेदेभ्यः
सर्वेषांत्रेभ्यः पुराणेभ्यस्तथैवत् ॥ पातालेभ्यमहिभ्येनागेभ्यस्तदनंतरं ॥
१५॥ गणेभ्यः सर्वभूतेभ्योनसत्रेभ्यस्तथैवत् ॥ प्रहेभ्यमेनसर्वेभ्यः र्वाहांवंजुहु
यात्रथक् ॥ १६॥ वित्तान्यमिश्रनरुणामुहुयानेभ्यएवत् ॥ संपातान्यंसमाना
पनिपिंचेन्द्रभीमानने ॥ १७॥ निरायामेवकुर्विगर्भेस्यन्यसनंगुरुः ॥ समुह
तेंक्लसत्रेमध्यस्तकरणेगते ॥ १८॥ यांनभेद्योरिचोपेश्वसहमंगलपाचकेः ॥ दि
नेऽपेहचोपेश्वमास्केटसेजितेरपि ॥ १९॥ मारायभाननेपश्चादेवागारंप्रद
स्थितं ॥ गतागर्भेप्रहेसम्यक्त्राम्भेः महसंविरोत ॥ २०॥ द्वारास्यदश्चिनेपार्वेष
प्रारभ्यं पादपार्खेवः ॥ देवानांपद्विकायांतुगर्भेन्यामः प्रदास्यते ॥ २१॥ निप्राणां
पद्विकायस्तान्तपाणांकुमुहेपुरि ॥ वेष्यानांकुमुहाच्छाच्छाणांनगनोपरिग
श्च ॥ नीचेद्वंभवेनिसंडाङ्केद्वनारानं ॥ सगनम्बंसोपनारेतुभवत्येवन

॥४८॥
॥५९॥

मंदाचः॥२४॥तस्मात्प्रलेनकर्त्तव्यंभुगुप्तंभित्तिमध्यतः॥मंदूषांमुख्यलोकेन
कलातालप्रणामतः॥२५॥नवगवेसमायुक्तंपि चानेनष्मनितं॥दारुगंतहृ-
जावेस्याद्वर्वावरुणसंयवं॥२६॥पुण्याहंवाचयितानुपंचगच्छेनशोचयेत्॥
प्यायनभूमंडलंसर्वंसाईवेसममुद्दकं॥२७॥दिग्नोत्तंभिवंरोषफणीद्विग्या-
गमित्तितं॥मनस्यावेषवस्थांदिहस्यांस्यामजांरक्षां॥२८॥माकल्पितामनु-
ज्ञातांगारध्यात्मपद्धं॥मालानंकेशवंध्यात्मसर्वंभरणभूषितं॥२९॥
मृदंगहोलासामृदींपरिकुर्यांबहस्तिणं॥पाववींपूर्वतोन्यत्येत्वीर्यनांदस्ति-
णेतथा॥३०॥नदोनांपश्चिमेभागेऽहमामुन्तरेतथा॥कुञ्जोरमरदमाग्नेष्यां-
नेत्रतेवाल्मिकोंमृदं॥३१॥हलजांदिरिमारुत्यामेदान्यांहस्तितंतनां॥३२॥
भस्यदृष्टाणस्यांब्रह्मस्यानेनिवेशयेत्॥३३॥कंदमोसलमेंश्चांस्याप्यमरित्य-
प्यकोमुदं॥नीलोल्ललेप्रवीचीनेकारोरपमुदग्दिग्या॥३४॥ब्रह्मस्यानेभवेत्
साम्बेनतोचात्मनिभित्तिपेत्॥३५॥मनःरित्यायाम्येहरितालंचारुणे॥

३२। अंजनं धनं देश्यायां भान्नेयां दशि सीकं॥ मोगाहुं नैऋते भागे वायवीयेतु
 येचनां॥ ३३॥ ऐरानेगैरिकं मध्ये पारहं ब्रह्मणः पदे॥ वन्नं पूर्वं भवेयाम्येवैद्यं प
 श्विमेवुजं॥ ३४॥ कोवेरं पुष्पकं भागे स्फटिकं लने भवेत्॥ नैऋते मोक्षिकं चा
 यो नैड्वकं तदिलोतथा॥ ३५॥ माहेस्वरेमहानीलं पश्चागं तुम अमोगाजिबी
 जे भवेत्याच्यानीवारं दस्तिणेतथा॥ ३६॥ कंगुलीन्यां धनं देप्रियगुण्यलनेतथा
 मापो नैऋत भागे स्यातिलोमुद्भुमारुने॥ ३७॥ ऐरान्मेवेणु वान्यं स्यायचस्या
 ब्रह्मणः पदे॥ हिरण्यं पूर्वं दिभागे दस्तिणे रजतं भवेत्॥ ३८॥ पश्चिमेनाघमा
 रायनिक्षिपेद्दृश्यायसं॥ भान्नेयेत्पुणिस्तानेकां स्यं मारुतद्विष्पिण॥ ३९॥ सो
 वर्णकूर्ममेंगान्यां दिरिहेमविनिर्मितं॥ चक्रं चां वृन्दं मध्येन सनं मूलविषया
 ४०॥ महोदेवीं ततो व्यातामं त्रभेत दुर्दीर्घेत्॥ यवं भूतधरेकां वेपवेत स्तनं मं-
 दिते॥ ४१॥ समुदपरिष्ठानीयेदेविगभीं समाश्रये॥ एवमुक्तात तस्वर्थं गोमू-
 त्रेण परिष्कुनं॥ ४२॥ भायादयेद्विष्ठानेन सुध्यादर्द्यं मान्तरेन॥ गुरवेदस्ति

जांहस्यानपूर्वोक्तद्वयसंख्या ॥ ४३ ॥ रसांसमंवतः कुर्याद्भीस्यचलनंया हि-
प्राप्यश्मित्तंवतः कुर्याद्दुर्लिपिचेनपूर्वोक्तव् ॥ ४४ ॥ मरुत्वागभैविन्यासंग्रामं प्रा-
याद्वेत्वा ॥ ४५ ॥ यद्युक्तुर्यासंप्रायाद्विषयदास्तु चामवा ॥ ४५ ॥ नसामवास्तु
नोष्टेनेगभीमासेवमत्त्वेत् ॥ ४६ ॥ चामेकहस्तमपरं द्वावेत्वहस्तं परं स्मृतं ॥ ४६ ॥ ए-
कस्मृपरं चामपरं द्वाद्वाभूमिकं ॥ विज्ञारं त्रिगुणोत्तमुत्तमानुगुणं तत्त्वं
४७ ॥ विज्ञानुकूलं चोधायः कर्तृचेकमजासन ॥ अपुर्वेवस्यरायनमादि भूमो-
विचायते ॥ ४८ ॥ मासोनंश्रीघरायुक्तं द्वन्तीयेत्वत्वेभवेत् ॥ गस्तानंतथानन्तव्यानन्तव्य-
स्यानत्वत्वुर्थ्यानमिष्यते ॥ ४९ ॥ पञ्चमेयोगचायनं पश्येयोगानुसंभवेत् ॥ योग-
खितः सप्तमेस्यानप्तमेवास्थ्यवाहनः ॥ ५० ॥ नवमेभोगरायनं भोगास्याद्वा-
मेभवेत् ॥ स्त्रिनिरेकादसोभोक्तुद्वाद्वोविष्वरुपवान् ॥ ५१ ॥ उत्तिश्रीपञ्चरा-
त्रेमहोपनिषदिपामेवंत्रेक्रियापादेप्रापादस्यगभीन्यासविचिनीमपश्चो-
ध्यायः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अधस्तादुपपीतंस्यादधिष्ठानस्य चारकं ॥ त्रो

मार्यंरसणार्थंचमुदाधार्थमेवत् ॥१॥ अधिष्ठानसमोद्देशंमर्याद्यात्रि
 पादकं ॥ पादांशंवात्रिभागंवासाधींशंवासपादकं ॥ २॥ द्विगुणंत्रिगुणंत्रापि
 कर्तव्यमुपपीडकंपद्मेशंद्वाधाक्ताभागेनेकेनवर्तेतां ॥ ३॥ पंचांशकमधि
 षानंपञ्चादात्येतुनिर्गमः ॥ हृदयंवासार्थंहृदयंवादिहृदयंवात्रिहृदयं ॥ ४॥ अधि
 षानंजगत्वावासमंवासादवासकं ॥ वेदीभद्रंप्रनीभद्रंस्फभद्रंचत्रियामकं
 पाड्यायेभानुभागेनुशंशेवोपानुभारितं ॥ पदमंशंनहृष्टेशंलेपणंपंच
 भागिकं ॥ ५॥ श्रोवमर्थेनकंपंस्याङ्गेनेनांभुजंभवेत् ॥ योपांशंवाजनंकंपं
 भद्रंयमुपपीडकं ॥ ६॥ पदंशंवाविचानवंज्ञांशसांवुजान्वितं ॥ वेदीभद्रं
 हिचामोक्तंसर्वहर्ष्येषुयोग्यकं ॥ ७॥ अधिवनंहृदयांशेषुभानुभागांशकां
 शकेः ॥ त्रियंशेकांशभागंनुदाधामंशेनयोजयेत् ॥ ८॥ जनमनोवाजिनानांतु
 तुगेत्रिविभागिके ॥ पादुकंपंक्तजंकंपंकंवमुन्नरमंबुजं ॥ ९॥ आकपोतमां
 लिकांशादिप्रतिवादिनमुच्यते ॥ प्रनीभद्रमिहृनाम्नासवीलंकारसंयुतं ॥

॥११॥ युग्मेन्वासां राकां रोस्तु हेकं बांरां चकां यिके॥ चिर्यं चोतां च केही यो
मेकेनेवात्रयोजयेत्॥ १२॥ पापाद्वं पं कनं चैव मालिं ग्यां तरितं तथा॥ प्रसूच्यै
वाजिनं कं व मुल्लय अं कपोदकं॥ १३॥ मालिं ग्यां तरितं चो ष्ठं प्रतीश्येवो ष्ठं
वाजिनं॥ द्विविधं प्रतिभाइस्यादेकभागादिकं ततः॥ १४॥ चिर्यमांखेतदुल्ले
चेद्वाभ्यां जन्मतथां बुजं॥ अष्ठं नकं व म ष्ठं न प य ष्ठं रो न वाजिनं॥ १५॥ अष्ठेना
अंतथाकं पं कं व म ष्ठो गपीरितं॥ अंरो नो च रकं पेन प भरो पानकं जिभः॥
१६॥ भागाष्ठं मूल्लं कं प स्यादेतनाम्नास्तभाइकं प जन्म ष्ठं राजियं चेन प य मं रोन
नकं ष्ठं॥ १७॥ द्वाभ्यां वाजिनमेकेनकं प मं ष्ठं राकें गं बं॥ अंरो नकं प कं द्वाभ्यां
वाजिनं कं प मं राकं॥ १८॥ सभाइद्विविष्ठोकं स वाँ लं कारसं युनं॥ सिंहेन म
करेष्ठां चेभूताष्ठैर ष्ठलं कुतं॥ १९॥ प्रतिव अं नुषास्यं स्यानारुदं स म-
स्लकं॥ अष्ठितेनापि तेव म्येस वं त परिकल्पयेत्॥ २०॥ मंगमंगं प्रतिप्राच्येत्
घिहीनमथो ष्ठने॥ तथा मसूरकानामदुजं पादुप पीठके॥ २१॥ भावां च

शानतुंगांतुद्विगुणंवासमंभवेत्॥३०॥मार्चंवार्षंविमागंनकुर्याद्बोपपीठकं॥
२३॥सप्रत्यंगंसमंचार्थंवाग्निनंतदिहंभवेत्॥४१॥पपीठमोक्तंसमासात्
कमलासन॥२४॥भचिष्ठानमधोवस्येदेवागारस्यसिध्ये॥स्तंभायामंनि
भागेकमचिष्ठानंप्रमाणतः॥२५॥स्तंभायामाष्टभागेकंप्रभाचिष्ठानरंप
कं॥५पानवगांचिष्ठानंडद्यायमिहपत्तेन॥२६॥५पानेनगतीपमंकंठंकंपं
चपटिका॥निद्विकापयकेपेतंकंघमंतरितंभवेत्॥२७॥रवेवंद्वाद्यां
गानिभचिष्ठानाधिकल्पिते॥पादवधंगतीवधंदिविधंयोनिमूलवः॥२८॥
पादानांवस्त्रतत्त्वपादवस्त्रमितीष्टते॥प्रतेस्त्रत्वनिवंचिताल्पतिवंष्टन-
मिष्टते॥२९॥देहंतसाद्वंधंस्याद्वेष्टंप्रतिभंधनं॥तद्वंपरितद्वेष्टंभ-
र्वेष्टंनकारयेत्॥३०॥मंगद्येष्टंद्वभंयोक्तंभर्वेष्टंयस्तरं॥होमस्तत्
पादवंधंस्याद्वेस्तंभंप्रतिक्रिया॥३१॥प्रतिवंधमचिष्ठानंयेष्टमानेन
कारयेत्॥यद्विकुर्यालभेदोपानेकरथिक्लस्यं॥३२॥प्राकारणोपुरद्वा

"परम
॥५३॥

परम॥
॥५४॥

रंतस्याचिष्टानस्तेवतः ॥३४॥ उपा
नहंतव्यरन्तिंचनुर्देऽन्तिरदकं ॥ द्विरुदंचेकरुदंचमाधर्षं पादवास्तवः ॥३५॥
एवं पंचविधंतारमुपानंहोमनिश्चिया ॥ द्विरुदार्थं द्विरुदंचमधर्षं च निपा
दकं ॥३६॥ तत्रार्थमानंदंचहोमास्तावहुलंस्ततः ॥ प्रकृतेरुपरिस्तांयशोभा
यांचैवमानतः ॥३७॥ विमानाधारहोमायांवहुलंस्तंवमुद्ययं ॥ तावन्मानाव
गादंचशोनयेतनपश्चज ॥३८॥ जन्मभूम्योष्ठिष्टानंतवादोकारयेतवुधः ॥ इति
वामयष्ठिष्टानंततारिंशतुनद्देवत ॥३९॥ अष्ठिष्टानंतुकर्त्तव्यं वन्मुभिश्चिला
दिभिः ॥ पदवंचाष्ठिष्टानंवस्येनकारपूर्वकं ॥४०॥ नस्यपत्रनिवेदीम-
ष्ठिष्टानादिकल्पयेत् ॥ पादस्यार्थं मधोत्सेष्यमष्ठिष्टानंतुषोडश ॥४१॥ उपान-
स्यार्थमुसेष्यं पश्चान्त्वुर्वर्चकं ॥ अधरं पदिकस्यांसंदोषं पश्चकमुद्ग्रहतं ॥४२॥
अर्थांरामधकुंभंस्यारेकांरामूर्खं पंकजं ॥ स्तंभांनरंविभागेतुप्रथमान्तर्मा-
नस्यंराकं ॥४३॥ अनिवाजनमेकांरामपश्चवंषेनिकोर्त्तिनं ॥ पादस्याचिष्टानमु

॥४८०
॥५८॥

लेघं पञ्चादशाविभागिकं ॥ ४३॥ प्रथमेव भाग सुपञ्चांगं नगती भवेत् ॥ कु
मुदर्थे च तु धौं रांस्कं घकं स्थं गमं राकं ॥ ४४॥ त्रियं यं प्रतिरूपे घं चानि नं चैक भा
गिकं ॥ प्रतिवं घमिहं नाम्ना की तिनं कमलो इव ॥ ४५॥ अष्टधिष्ठान मुखे घं त्र-
यो विंशति भागिकं ॥ द्वार्घं भद्र वधानो ज्वं पन्चार्थं नगती भवेत् ॥ ४६॥ पंचांस-
कु मुरो लेघं एकांशो परिपटिका ॥ त्रियं रांशी व मुखे घं कं प्रतिशादि यं राकं ॥ ४७॥
कपो नगाद नं नाम्ना वहने प्रसुपूजितं ॥ उपोषानं तु भागे न जगतः यम भागि
का ॥ ४८॥ अप्रकं तु पड़ंगम्या हेत्रं पाश द्विकांशकं ॥ न धेवां तरितो लेघं अंशार्थं
प्रतिरूप्यः ॥ ४९॥ प्रतिवानि न मेकांशं भागे विंशति भिर्युतं ॥ प्रतिमुखं रक्षे
री चूनं नागव असमानितं ॥ ५०॥ प्रतिवं घमिहं नाम्ना वर्वे हेते पुण्यकं ॥ द्वि-
मागाभ्यामुषोषानं सप्तांशं नगती भवेत् ॥ ५१॥ षोडशो कुमुरो लेघं चारा व-
पंस्कर्त्तकं ॥ मालिंगां तरिते हृष्मां वहर्घं चाचिकं भवेत् ॥ ५२॥ नहया धौं प्र-
तिमुखं सर्वावयव न शोभितं ॥ सिंहे श्वस करें अर्जुने च दीप चेरलं रुतं ॥ ५३॥

॥ राम ॥
॥ ५८॥

प्रतिमुखं करास्यान् सकरस्वनसंयुवं ॥ मकरास्ये च निकांतं व्याकुं चिष्पाष
रोगणाः ॥ ५४। दोषां संवाजिनो पेतं केसर अस्य मनिनं ॥ एकविंशति भागेकं
युक्तं नाना प्रतिकमं ॥ ५५। अधोल्लेष्मचिष्पानं पंचाद्याविभागिकं ॥ जन्म-
स्या च निभागेन नगनीचतुर्थकं ॥ ५६। रसां राका ॥ अकृपन वेदिवं धेन फु-
कं कुभां चियं राकं ॥ पूर्ववं धेन तस्या ल्लै चिपारेनो ल्लै पाद्यिका ॥ ५७। न थेवां
लरिनो ल्लै चं श्वास्यां प्रतिरुद्धयं ॥ अधैनवाजिनं कुर्याद्धै पूर्वद्युधं मागिकं ॥
॥ ५८॥ पूर्ववं धमि हनाम्नारेनानं हैर्णवं परं ॥ यद्युचिष्पान मारेहि भवेद्याचिं
शतिकमान ॥ ५९॥ अरोन पहिकां कुर्याद्धै रोनेचां बुजं भवेत् ॥ न द्येनो ल्लै
पहंस्यात्पदं दोर्जगनि भै वेत् ॥ ६०॥ अनुरुथै कुमुदो ल्लै वं नस्या ल्लै कां रापहिका
कं रंसाचिभिरं रोन भै नो परिपहिका अधू॥ अधैनो ल्लै बुजं कुर्यामहाप-
दं त्रियं शकं ॥ अधैनो परिपत्तं स्यात्कं पूर्वमधैनकारयेत् ॥ अधू॥ च पूर्ववं धमि-
हनाम्नास वं चामसुयोजयेत् ॥ दोमसं प्रतिस्तं भं द्याविषं पाद्येवं शकं ॥ अधू

प्रकृतेस्तु न लादृष्टं होमस्तं भं प्रकल्पयेत् ॥ प्रनिष्ठां भं प्रनेत् दृष्टं उन्नयं तः प्रया
रक्ते ॥ ५३ ॥ आयामादृष्टं मुखे च मधिष्ठानं प्रमाणतः ॥ वेशो पि कं प्रमाणं स्या-
द्विरोपो लचिभागितं ॥ ५४ ॥ अधिष्ठानो खे च मानं षड्सूनवभिः क्रमान् ॥
रुद्धां योग्यं भागस्या दृशं चां रामानवः ॥ ५५ ॥ एकां योनां कं सूत्रं स्यात् सू-
मानं प्रमाणतः ॥ योगां योगादृष्टं च स्यात् सूत्रमानवः ॥ ५६ ॥ देवा-
नां दृष्टं चिष्ठानं समायां मंडपे पि वा ॥ पञ्चवर्गं यहं रम्यं च नुर्वर्गां तु मध्यमं ॥ ५७
वत्तर्षम् वर्षम् मानं स्या दृष्ठानं प्रमाणतः ॥ देवालये सभास्थाने भाष्यारस्य
प्रमाणतः ॥ ५८ ॥ न यावासो न कर्तव्यः कर्त्तं भवत्तु विनाशनः ॥ पादवं चं प्रतीवं
चं द्विविचवं च मुच्यते ॥ ५९ ॥ तदेव वालये रुद्धमस्तु पालये पट्टपानं
निष्क्रमं प्रोक्तं च नुर्हृदं चिह्नं इकं ॥ ६० ॥ चिह्नं द्वार्धं द्विद्वार्धं चार्धं चैकमुच्य-
ते ॥ इत्येवं होमनिष्ठां तं इकमं स्यापादवासवः ॥ ६१ ॥ मूलपादस्तु विस्तार
प्रयादृष्टं विस्तारं ॥ तत्त्वस्यादप्रमाणस्य तत्त्वदेवुल्लमानवः ॥ ६२ ॥ यदुषा-

नस्यानिष्ठां तं विद्ययोगावभावयेत् ॥ अत्यक्तेकांशं वहिम्लत्रवप्रकारयेत्ततः
॥ ३३ ॥ तत्त्वकुमुदपदं च तद्वाप्त्यावस्थापेत्यानं ॥ विहंडनाद्विहंडपानोद्धैष्व
हंडकं ॥ ३४ ॥ सप्तादधिकदं च हंडं हंडाधर्वाहन्वे ॥ रत्सेवं च हुधाभोक्तव्यिनि-
शानस्यलक्षणं ॥ ३५ ॥ शतम्भीषं च गत्रेमहोपनिषदिषाप्रेतं त्रेत्रियापादेभ
विष्टानलक्षणं नामसप्तमो ध्यायः ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रभेदमचुनाव
स्येविमानानां स्यलक्षणं ॥ मानं सत्त्वन्त्मभेदानां किंत्रिवेव प्रदर्शयेत् ॥ ३७ ॥ वि-
पावानिन्द्रियाद्यनेतला विष्टानभेदवः ॥ श्रीनान्तमस्तकं चेव चक्रं त्रेत्रियं त-
कं ॥ ३८ ॥ मूलपूर्वेयदिशूलमग्रेयेत्सप्तमझूतं ॥ पुरेभागेमहद्वेणं विदिश्व
ल्यनामिकं ॥ शास्त्रपोन्नवुष्कं नासायं विमानेनोभयोरपि ॥ वृत्तायतं विमा-
नां तुरंगचामानिष्ठजिनं ॥ ३९ ॥ सकं च कूटं श्रीभोगं मध्येभद्रं तथाविष्वं ॥ श्री
विद्यालीमनिष्ठोक्तव्यं त्रेत्रियं त्रेत्रियं ॥ ४० ॥ श्रीकरं च तुरुषं तुषोडशास्त्र
सुनं पुनः ॥ विमानं पूर्वकमिहं विमानेषु स्त्रूजितं ॥ ४१ ॥ भद्रेण सहितं मध्ये

मस्तके कंठ कंठ भरं ॥ कोष्ट कंभटना स्वं गंक त्रवग जमजकं ॥ ० ॥ विमाने के सर
मिदं स्वर्ण लंका रथो मितं ॥ मुखे मुखे सभाव द्वं शिरम स्लहि ने त्रवन् ॥ १ ॥ मो मु
स्वं कंके रीभूतं चृत्तगमं प्रहनितं ॥ मुखे तस्य महाघोणं विमाने चोभयोरपि
२ ॥ स्त्रीयुगं मयुगं चानामिकालं चिदिस्त्वं ॥ चृत्तामतं स्त्रृत्तं चानामेव स्या
स्त्रृत्तोनं ॥ ३ ॥ चतुरस्त्रमधिष्ठानं तहत कंकं च मस्तकं ॥ चतुर्कूटसमायुक्तं
चतुर्कोष्ट समन्वितं ॥ ४ ॥ रिष्वरेच महादिस्त्रमहानामाभिरन्वितं ॥ तोरणे
वैदिमश्चायं नानाचित्रविराजितं ॥ ५ ॥ नामाम्नेतस्वस्त्रिकं प्रोक्तं विमाने पुस्त्र
नितं ॥ नदेवयोष्टिकं निम्नमुञ्जनं कोष्ट कंयदि ॥ ६ ॥ अन्तः प्रस्त्ररसं पुक्तं एव
दिपुलमुंदरं ॥ भंडामं रात्रयं सत्रपादां यं सां श्रिभागिकं ॥ ७ ॥ भागद्वयं चि
वासां श्रिप्रस्त्ररथी च मस्तकं ॥ पादोदये नवां योद्विहित लादिविमानके ॥ ८ ॥ अं
तरः प्रस्त्रयोष्टे गं कूटसाज्जाभिरन्वितं ॥ नानालंकारसंयुक्तं नानापादे रलंस
तं ॥ ९ ॥ विमानं पवैतं प्रोक्तं विमाने पुस्त्रपूजितं ॥ नदेव वर्तुलं वेदिकं हरं

सिग्वरं घटं ॥१०॥ मष्टकूर्त्तन्तुः सान्नायुक्तं सप्ताष्टनादिकं ॥ कोष्टकं निर्गमं
मध्ये द्विभिर्देव मोष्टिकान् ॥११॥ समग्री विशये पेतं कुटकोष्टसमन्वितं ॥ ना
नाचिष्ठानसंयुक्तं नानापादे रूपं छनं ॥१२॥ न तु रथं सुरचं वानादीभिर्वहुभि
र्युतं ॥ नाम्नेनैवं हर्मोक्तं विमानं कमलासन ॥१३॥ तदेव विश्वरेत्वा धैर्यो एकं
तु च तु एवं ॥ न तु रथं विग्रे युक्तं च तु षट्कूर्त्तसमन्वितं ॥१४॥ नानाचिष्ठानसंयुक्तं
मनेकतलसंयुतं ॥ नादीभिर्स्तु सहस्रेभ्य तदधैर्यं पादमेव वा ॥१५॥ नाम्नेव स्व
स्तिवं चंखा तनानावयवयोभितं ॥ तदेव मोष्टिकं कोष्टुमं तरः प्रकृतेर्युतं ॥१६॥
हायलपञ्चरैर्निम्नं न चाष्टेवांत्यनासिकं ॥ नानालंकारसंयुक्तं एतत्कल्प्याण
मिथ्यते ॥१७॥ तदेव विश्वरेत्वा धैर्यो एकं तु च तु एवं ॥ न तु नांसीमयायुक्तं ए
तत्यां नालमिथ्यते ॥१८॥ तदेवाश्च अकं वेदिकं च विश्वरं घटं ॥ विश्वरेष्ट
महानासीनाम्नेतद्विष्टुकं तकं ॥१९॥ तदेव कूटशालानामेतरप्रस्तरैविना
तन्तु भाँगमधिकं जायतं च तु रथं कं ॥२०॥ आयताश्रं न थावेदिः कं च विश्व

॥४८०
॥४९॥

खरं धर्तं ॥ स्तूपी त्रयसमायुक्तो मेतनाम्नास्तमंगलं ॥ ३० ॥ र्दा तदेवायतन्त्रं च
देहिकाकं दरं शिरः ॥ सर्वावयवसंयुक्तमेतन्त्रां धारमिष्यते ॥ ३१ ॥ शान्तारादधाँ
शमधिकं भायतं च तुरम्बकं ॥ इस्तवे पुन्कं शिरोव्यक्तं नेत्रालामुखान्वितं ॥ ३२ ॥
विमानं पुष्करोक्तं सर्वं हम्येषु पृजितं ॥ च तुरम्बमधिष्ठानं च त्रयमित्रहान्वि-
तं ॥ ३३ ॥ सर्वालंकारसंयुक्तं एतम्नाम्नामनोदरं ॥ तदेव च तुरम्बस्याद्गमेदस
मन्वितं ॥ ३४ ॥ वर्णलंगमतस्तूपीकांतं च दक्षहम्यकं ॥ भायताम्नमधिष्ठानं प
दरांकं धरं शिरः ॥ ३५ ॥ नानालंकारसंयुक्तं नाम्नाकोवेरकांतकं ॥ नानाचिष्ठान
संयुक्तं नानापादेश्वरं दृतं ॥ ३६ ॥ पादोपरिभवेनासीस्तस्तिकावं धयोभितं ॥
भनेकतलसंयुक्तं नानापादेश्वरं दृतं ॥ ३७ ॥ नासीभिवदुभियुक्तं स्तूपीभिव
दुभियुतं ॥ भद्रकोष्ठमिद्दनाम्नाभायतं च तुरम्बकं ॥ ३८ ॥ तदेव च तुलंकं रं कृ-
टं कं रशिरस्तथा ॥ च तु नासीसमायुक्तं च त्रयमिदं भवेत् ॥ ३९ ॥ र्दा तदेवासं-
शमाचित्यमायतं च तुरम्बकं ॥ कण्ठं कृटमधः कण्ठमायतं च त्रयमस्तकं ॥ ४० ॥

॥४८०॥
॥४९॥

कोष्ठभृमिदंविषालर्वहस्येषुपृजितं॥तदेववनुलंचेदिःकंवंचादिस्वरंधरं
एषारोपंपूर्ववद्दिष्टनाम्नाश्रोयोगमिष्टते॥हन्तेवन्नायतेचेवनासीमिर्बंह
मिष्टतं॥४०॥अनेकतत्त्वसंयुक्तंनानालंकारसंयुतं॥विमानंपाटकेयुक्तंमेतत्
यकमिष्टते॥४१॥जलवलंविहायोद्दैमायतंचतुरस्तकं॥कंवंचादिस्वरंचेव
तनुरौमिकमंगलं॥धृशानानालंकारसंयुक्तंलंबपंजरमीरितं॥नानामसूक्तर
स्तंभवेदिजालकतोरणं॥४२॥नानानालंकारसंयुक्तंलंबपंजरमीरितं॥नानाम
सूक्तरस्तंभवेदिजालकतोरणं॥४३॥नानालंकारसंयुक्तंनानारखेविचित्रकं॥
सोमषीरमधिष्ठानंकेवलंवामसूक्तं॥४४॥स्वस्तिकाकारसंयुक्तंनामिकाभ
रलंकतं॥मायतंचतुरस्तंचमनेकतत्त्वसंयुतं॥४५॥नानानानाटकसंयुक्तंमेव-
न्नाम्नाजयावहं॥तदेवान्येरलंकारेवैदास्त्रंकंधरःशिरः॥४६॥नानामसूक्त
रस्तंभवेदिकालकतोरणं॥नानावेदिकमिष्टयुक्तंविष्णार्मिदिरमुच्चमं॥४७॥
मायतालंसभाकारंशिरःसवैषतास्तकं॥अनेकतत्त्वसंयुक्तंसूपीत्रयसम

॥४८॥
॥४९॥

नितं ॥ ४८ ॥ स्त्रीचतुर्कुन्नं चतुर्नोसीमनितं ॥ सोभद्रमिदं प्रोक्तं वर्षे स्त्र
विवर्जितं ॥ ४९ ॥ चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं ॥ कुंभकारं गकारूलं अने
कतलं संयुतं ॥ ५० ॥ चिमानमेव देवस्य अयं कमलमंडलं ॥ महापद्मं चिमागेन मु
खे भवति नामिका ॥ ५१ ॥ चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं चतुर्कुन्नं ॥ इदं द्रमिदं मि
रेनाम्नाभवने पुम् पूजितं ॥ ५२ ॥ पृष्ठिकां बुजहस्तं वेचहस्तं पृष्ठिकानितं ॥ आं
कणं चतुर्कुन्नं दंस्तकनामासमनितं ॥ ५३ ॥ चतुर्कुन्नं दंस्तकालामुखं महनिनामि
का ॥ एकं पञ्चार्धं पञ्चार्धं चतुर्भार्धं रथः कमात् ॥ ५४ ॥ नाम्नाभवति कांतं स्याप
पाचिशानसंयुतं ॥ चतुर्कुन्नादि भूर्हैडपर्यंशास्त्रसंयुतं ॥ ५५ ॥ नदूर्खं मंगहृतं
तु प्राणुकान्यकियान्वितं ॥ सोम्यं नाम्नाच्च साधारणियरं कर्णकृदक ॥ ५६ ॥
कर्णकृदं सद्वाभवीवाकारं चकुंडलं ॥ रिखरेण समावृत्तं नाम्नाभवति भद्र
कं ॥ ५७ ॥ जायनाम्नमनिद्यं चायाम्नास्त्रं रक्तिवंचनं ॥ हीर्घं मंडलवं चंतुर्कुन्नं
स्त्रीवंतसारिः ॥ ५८ ॥ पञ्चकोष्टकमिलुकं गहाणामपि मंडलं ॥ अर्पितान

॥४८॥
॥४९॥

पिंगांगं च योज्यं देवसमाहृये ॥ ५३॥ विशालान्वियो पुन्कमेतत्त्वं वर्जयावहं ॥-
निम्नराजो च कृद्वचतुरक्षाष्टकद्वचत् ॥ ५४॥ नासिकावहु संयुन्कं मूलम-
स्याय कृद्वकं ॥ द्वचतगर्भं गृहं नाम घेमद्विविश्वतं ॥ ५५॥ एवं नानाश्रवः च
स्वतुरक्षां न राजकं ॥ एतदेवतद्वयं च धात्राकारं रियो जगतं ॥ ५६॥ युखां न-
मुञ्जव मुखं देवं वहन्ति कंटकं ॥ एष तद्वयं युन्कं न अर्थात् केवल प्रकोष्ठकं ॥ ५७॥
सम द्वचतियो पुन्कं योगानं द्वन्मुच्यते ॥ मायताश्वाम्भारिरवरप्रीवम द्वाष्टना-
डिकं ॥ ५८॥ योकर्यं योकमारं च पद्मस्त्रियरान्वितं ॥ च द्वाष्टनि समाकारं क-
णे कृद्वयो लभ्य द्वजं ॥ ५९॥ पद्मस्त्रियरप्रीवं नाम्नावसंभवारकं ॥ मायताश्वा-
म्भारिः शालारिः शालामुखे मुखे ॥ ६०॥ द्विन्द्रियसालकं पृष्ठे एतन्नाम हेऽ-
इकं ॥ चतुरक्षां गंसंयुन्कं चतुरक्षम सूरकं ॥ ६१॥ नववयो द्वारा देवं द्वाकारं
च मंडलं ॥ शालामुखे मुखे पृष्ठे वस्त्राखे पृष्ठनाडिकं ॥ ६२॥ यह पिंडाश्वतुविं
शानासिकाभिरलंकते ॥ नाम्नावस्त्र्यकां तेस्यान्द्रक्षाय तरियो केगजं ॥

॥४३॥

अथामोरभ्यं पार्षदागांतंसधमस्योऽप्यंजरं रामं गलात्यदमिसुक्तं नाम्नारा
पं पुरोक्तवद् ॥७३॥ हयाभागं च तु भाँगं चासहन्तं मात्रते ॥ च तु रथं वहुद्देहं
चास्वायां च मूखेमुखेः ॥७४॥ महानासीद्योपेतं पुरोक्तवरुषकं ॥ शिरः पदाम
नेपं याप्तमकुंडलसंनिधिं ॥७५॥ विंशतिद्विकानासीनिद्वानिद्विसमन्वितं ॥
द्विभागान्तु भाँगं च बादोघाँसमूलकं ॥७६॥ आगृक्तं च तु रथं तु सालापंजरं
संपूर्वं ॥ याननासीमापुकंतश्च चेवतु विंशतिः ॥७७॥ प्रारम्भमुखेमध्यमारभ्य
कुटमन्यसुरोक्तवन् ॥ उद्दारसारमेन च तु दीर्घं च ताङ्गुमारवन् ॥७८॥ मध्यांश्च
लप्रंयुक्तं उभयान्तु गायतं ॥ निजलं प्रवलं भूमि च तु रथाघाँडलं ॥७९॥ म
धाँरं च तथाप्रीवंशिरसंयुग्मामिकं ॥ विजयं नामपद्मसप्तमागाधाँर्षम् म-
न्वितं ॥८०॥ अनुष्टुप्तं च तु काष्ठं च ताष्ठाष्ठाभिरागचं ॥ अमलांगमिदं नाम्नाः
नवसप्तपदस्तिते ॥८१॥ युक्तं हारसामिक्षमकोष्ठकोः ॥ मध्याँ
घं पंजरैर्घ्यनामिकाधिखरान्विते ॥८२॥ मनेकतलसंयुक्तं नाम्नेतद्विमला

पृष्ठम् ८
॥४३॥

रुतो॥ महापीवंतुगम्भेस्यादर्थार्थीनोर्ध्वपदिका॥८॥ मंडूकेर्षारिकाभिन्न
मासनेपरिकल्पितं॥ कोष्ठंदादर्शभिर्युक्तंसोष्टिकाभिरथाच्छिमिः॥९॥
बन्धेपंजरसाज्ञाभिहिरञ्जारिखरोन्तर्गच्छं॥ मष्टोष्वेपंजरसंचेनयेद्देवुविमले
दहं॥१०॥ यद्यन्तरियज्ञप्रोवंकरोनेनाद्यनासिकं॥ अर्धार्थिकेन्द्रुपकाणेमं
गलाकारकुटिमं॥११॥ एतश्चिविमलंचामत्रिरेवंविमलंदृविः॥ विंशत्सूले
स्यांश्चामध्यादाद्यांशके॥१२॥ द्वात्रिंशादिंशनिंवापिगम्भेस्यान्तरु-
यकं॥ अर्धार्थिकारिवर्गेन्वकर्करीद्यनासिकं॥१३॥ नथाविन्यस्तस्वर्णंगरा-
लाद्यनिरियोन्तिनं॥ तिखरेषुमहानासीनद्याज्ञापंजरसंयुतं॥१४॥ एतत्
श्रीकांतमिल्युक्तंश्रियंदधनिरेहिनां॥ एतत्तद्यायनाकारेकर्करीद्यनासि-
कं॥१५॥ योष्पूर्वोन्कवंसर्वेन्द्रिकांतमिलेस्मृतं॥ मुखेमुखेब्रह्मावच्छंशिरस-
स्तुदिनेनवन्॥१६॥ योमुख्येमहनिनासिका॥१७॥ नासिकाप्रद्यन्तम्बापिस्त्रूपीत्यसमन्वितं

॥४८॥
॥४९॥

चतुरस्तलभंदेचतग्भीयहानितं ॥ चत्तायतंविमाने युमुखेम हतिनामि
का ॥ द्वानामिकाप्रस्तुमापिशूषोन्यसमन्वितं ॥ चतुरस्तलभंदेचतग्भी
समन्वितं ॥ १०॥ सुरनंसिग्वरकारनामोभिः पञ्चभिर्युतं ॥ नवाष्टुष्टुपं
युक्तंश्रीप्रतिष्ठितमूच्यने ॥ ११॥ महानस्यमन्तस्युः यालापंचरसंयुतं ॥
नचतुष्टोर्चंसंयुक्तं चत्तमूल्खिरोदरं ॥ १२॥ संचिनिंसंचिनिंगंचसोपानानां
चतुष्टुपं ॥ कपोतमालयायुक्तंहारणेनववाक्या ॥ १३॥ मंतप्रस्तरसंयुक्तं
नांगममनिवंप्रासादमध्यकर्णीर्हेनीलोचनविशालके ॥ १४॥ राजा-
पञ्चरक्षेष्ययुक्तंप्रासादमस्तकं ॥ अधिष्ठानादिभिर्वैरुहप्रसूहमंडले ॥
॥ १५॥ नथावतोक्तनिंप्रासेसोपानानन्तवृष्टये ॥ युक्तंवहुनलोपेनराघः
स्वलिकमूच्यने ॥ १६॥ इतिश्रीपञ्चरात्रेमहोपनिषदिपामेनवेक्षियापार-
हेप्रासादभेदजस्तणंनामभृष्टमोक्षायः ॥ १७॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नागर-
दाविजंचेववेसरंचेतितविचार ॥ अमूषीकंवमारभ्यचतुरसंप्रकल्पितं

॥ राम ॥
॥ ४९ ॥

॥१॥ चामायतास्त्रमधवानागरं वदुशाहृनं॥ चस्त्रमायतं चूर्णं वदुशमयवा
यतं॥ ३॥ उक्तं द्वाविकाहृनं रनं द्वनायतं पुनः॥ वेमयरच्यं तदरखातं एवं त्रिवि
चमिष्यते॥ ४॥ मूर्खैष्टकाविचिं ब्रह्मन् रणु वस्यामिमं प्रति॥ भवनस्य परः पूर्वै
पूर्वै च नकारयेत् पाणां॥ ५॥ मूर्खैष्टकाश्वत्तमध्येचत स्वमादशमृताः
स्यापयेत् वृत्तं च नाश्वचान्यगति पुनिस्थिते॥ ६॥ चाहारकुंभां द्वजां सम्यक् नोर-
णादिसमर्चयेत्॥ मंस्यापयेत् महाकुंभं न विनाश्वचान्यपूजयेत्॥ ७॥ वेदिकाया
अनुर्दिशद्वेषमः पूर्वैव दिष्यते॥ दिश्वद्वामूलया चाम्भः रांविहेमं प्रवर्तयेत्
॥८॥ पूर्वैव तत्त्वे षट्काः मूर्खैवेष्टयेन प्रथगञ्जन॥ चान्यरायि पुसं ग्रायकल्पा
रथं च विंशतिः॥ ९॥ मणिभेदादिसंयुक्तामूर्खवस्त्रादिवेष्टितान्॥ अर्चयेत्
गं च पुष्पार्थेराचायेः रामूर्खवस्त्रा॥ १०॥ उपोषापिनः मुच्छानोनववस्त्रां पू
जीयकः॥ न त्रैव द्वीपानास्त्रीयेरायितोविजितं द्विष्यः॥ ११॥ मूर्खैष्टकानामा

॥४८॥
॥४९॥

चाततथैव चरुणा सह ॥ यजमानो विरुद्धा स्त्रां प्राप्ता सो चिनेऽद्यः ॥ १३॥ वसे
त भेद भैषु व्यायन्वरम् पूरुषं ॥ एवं रात्रो प्रकुर्वीत वयशो ज्ञं सर्वं मस्य ॥ १४॥ इता
भैषेनि मवेद रस्ते मुहूर्ते गुरुद्वालवान् ॥ उत्त्वत्सकल यान्स वान् लग्नापये नूलविष्य
या ॥ १५॥ महाकुंभस्त्रानो येन भूयस्त्राम्नापये हृष्टः ॥ अभ्यन्व्य मूलमंत्रे णवे श्रुते
ज्ञववायसा ॥ १६॥ मारायने एकाः सर्वाङ्गलिङ्गः समलंकृते ॥ चामप्रदस्त्रिणी
कुलतुर्पूर्णोपसमन्वितं ॥ १७॥ मारोपये पुस्त्राः सर्वां विमानस्त्रोपरिक्षले ॥ यु-
ष्मा हं वाच्ये न भ्रत्यतिग्निः सह लोगुरुः ॥ १८॥ मूर्धे एकानामाचातो प्राद्यमुख
स्त्रसमाहितः ॥ आयं वारायणं देवं हृत्यमेव गवं न पैत् ॥ १९॥ जादध्यादि एका
पश्चात्यूनादिकममान्वितः ॥ रस्त्रियः यद्यानुद्वोमान्मन्त्राणामाचानमाच्चरेत्
॥ २०॥ पापयोगयुतान्स वान् भ्रतिनान् भ्रतिलोमनान् ॥ वर्जयेष्वलमाचाय म-
संमूर्च्छुकाविभो ॥ २१॥ प्रणम्य रिरमा भूमो यजमानो गुरुः पुनः ॥ वर्जयेष्व
चन चान्येष्वगो भूमिकनकेस्त्रामाशा ॥ २२॥ पंचांगं भूषणं हृष्यात्सामीरासंत

५४८०
॥४८॥

येवत्ता॥ वाहनं हस्तिनुरगं च भोपानं तथे वत्ता॥ २३॥ अतस्मेसगुरवे हेयं दस्तिण
मविशंकितः॥ नोपयेऽथ कारणं अवश्यान्न धनधान्यके:॥ २४॥ सूषीकाकी
लमधुनावस्थनेकमलासन॥ लोहनं दारुनं वापि सूषीकाकीलमेष्यते॥ २५॥
ऊर्ध्वं शूष्यं चितुलिनं विस्तारायामसंमितं॥ सूषीकाकीलमेष्याद्यमंगुलि
निर्मितं॥ २६॥ चिमानं कं वतुलितमधर्षं द्विगुणं तवा॥ एवं च तुर्विं धं प्रोक्तं
सूषीकाकीलमुत्तमं॥ २७॥ अद्वितं च तुरस्त्रं वापं चान्नं चामकलयेत्॥ दत्ताय
तेविमानेनुचतुरस्त्रायतेपित्ता॥ २८॥ युग्मं स्यासूषीकाकीलमपूनभवकं-
स्तिणः॥ उत्तरेपामयुग्मं स्यासूषीकाकीलमुत्तमं॥ २९॥ यावद्वियनियुग्मं-
स्यानद्युग्मेकोनविंशतिः॥ चतुरस्त्रेष्टसेचमशास्त्रेसमदृनके॥ ३०॥ सूषी
काकीलमेवं स्यासर्वेकामसमृश्वदृ॥ चतुर्वेकं सूषीकाकीलं अथ नामं प्रकल्प
येत्॥ ३१॥ स्त्रापनारितियाः सर्वायावशारोषणं दूनं॥ मूर्च्छकावद्वक्तव्या
विरोधस्तुविचायते॥ ३२॥ मारोपितेवतः कीजेविमानाय्वेततः सूषीः॥ पु

॥४८०
॥४९॥

या हं चाच ये त्र नै न वरला नि निसि पेन ॥४८॥ पूर्वी इमध्यमा नं स्वान शा तु
बो नं सलोहकं ॥ शिष्टाग नै न तन मूर्खी आम्बुखो मूल विषया ॥४९॥ जाना यै न
लगपये मूर्खी पंचांग कल्य मूर्खिवः ॥ हाये पवी न करके: के गूरे गुरु लीयके: ॥
५०॥ पंचांग मूर्ख ये युंके मूर्खिवः सोन्तरो यकः ॥ मूर्खया मूर्खिकाग नै दूरी कुन
शीदनं तरं ॥५१॥ स्वापनी याप गुरु लीयकां चेद्दहु द्वे परा ॥ मंस्त्रापित स्व को
लस्य पुनरुत्तराटनं यदि ॥५२॥ मज्जानाद धनामो हाड्डानाय एं चनस्य नि ॥ तस्मा
त्वं प्रयत्ने न विपरी न तु नान रेन ॥५३॥ यदि कुर्यां अमारेन शां नि होमं समाच
रेन ॥ मंस्त्रुतस्य चको लस्य यदि स्यात्स्त्रियादि कं ॥५४॥ समुस्त्रुतवं को लं को
लमन्यं समाहरेन ॥ मंको लं तु मनि दाय प्राया हाये नि धायन ॥५५॥ पूर्वं वज्र
रो कुर्यां दाचाये: मुसमाहिनः ॥ सो वरणीं राजती नाम्नो मूर्खी दारुमयी तथा ॥
५६॥ पूर्वं पूर्वं वहु फलः पश्चिमा पश्चिमा ल्यदा ॥ गुरु वं दक्षिणा देया हेम-
संरथान पूर्वं वत ॥५७॥ यिखाङुं भंस्त्रवणीं चाय जतं ताम्भ मेव वा ॥ पैच अ-

॥५८॥
॥५९॥

मृत्युंवापि स्त्रापयेन स्त्रियो दद्धमे ॥ ४५ ॥ वृन्देशामनि वृन्देशाह मृत्युक्तेश्च मृत्युक्
भवेत् ॥ नानारलेश्वरलोहेश्वरशिखाकुम्भं प्रपूजयेत् ॥ ४६ ॥ अष्टव्याप्रसुकुचाका-
रं दीपाकारमध्यापिचाऽकुर्यां नमो हरं दद्यमध्यान्तस्य पंचनं ॥ ४७ ॥ महा-
नासोन्नमांगे पुत्रकुंचाद्य लमेवना ॥ ग्नापयेत्तो हजं वापिदारुणं वानभावयेत्
४८ ॥ वलेवलेविमानानां दिश्मदेवान् प्रकल्पयेत् ॥ दद्मैषाकुमारं वाहश्चिण
स्यामुपापनि ॥ ४९ ॥ दद्मैषामृतैमध्यवाप्रतीच्छां रहरिं हरिं ॥ श्री धरं वान
शोदीच्छां ब्रह्माण्डवाचनाचिपे ॥ ५० ॥ मध्यवाहिन्याहस्याप्राच्छां नरहस्य
शा ॥ वतोनुश्रीधरो देवस्त्रो हयशियस्तिनः ॥ ५१ ॥ आप्राच्छां दिष्पवाहिन्य
नयेनायणोहरिः ॥ उच्चाश्वलारणेनेस्युरथवापुरुषः पुरुषः ॥ ५२ ॥ सत्यो ह
श्चिणतः पश्चास्युतोनंतकुचरे ॥ वास्त्रहवाहयोवास्युदिश्मपूर्वां दिपुकमा
न्तः ॥ ५३ ॥ श्री धरं पूर्वदिप्तागेवराहं दद्मैषोत्था ॥ नृसिंहः पश्चिमेभागेऽम
नं तश्चोन्नरेत्था ॥ ५४ ॥ शुबं वरेस्तिदिश्ममूर्त्योपिस्तिवाल्या ॥ जासी

॥ राम ॥
॥ ४७ ॥

वेनहस्तसीनायथानेत्रभवेत् ॥ ५३ ॥ यायानारुदेष्यानास्युर्यानाद्वास्ति
ताम्बने ॥ विश्वस्येषु तद्वास्तु मूर्खान्मूर्खाः ॥ ५४ ॥ इंश्वयम्भेदिग्हे
वामासीनाएव वेष्टा ॥ विमानेऽप्येलजो दिश्वरोलजाएव देववाः ॥ ५५ ॥ तोया
चिवामनेकलामंडपेचाचिवास्यच ॥ मुहूर्णम्भाप्येदिश्वर्णलेपं समान्वरे-
त् ॥ ५६ ॥ एलानिश्वाप्येदिश्वनिमानेचैष्टकामये ॥ तोयाचिवास्यनंकलाम
चिवामंव्यसेनक्लमात् ॥ ५७ ॥ त्रिवस्तुकमराः कलावर्णलेपं समान्वरेत् ॥ योग
स्वर्णशास्त्रोक्तसेनवालेपनं भवेत् ॥ ५८ ॥ अव्यासेब्रामणादीनां वर्णानां सं
करो भवेत् ॥ सर्वेचमन्तिभ्रागस्याप्यमविष्ट्रसंस्तिवाः ॥ ५९ ॥ मर्घेन्तित्रहृतां
सर्वेन्तिब्रामासेनवाभवेत् ॥ एकनासासमायुक्ते एकादिष्ट्यूर्विरिष्यने ॥ ६० ॥
नवूर्मूर्खोवाहिभूजः सोम्यवज्जस्तिनाननः ॥ ६१ ॥ विमानेनामिकाहीनेदिष्ट्यूर्मू-
र्खनिरपिनेष्यते ॥ ६२ ॥ नक्तुरस्यायतेवृत्तेषाम्निरूपायतेष्पिवा ॥ वीरसेनः क्षणे
णम्भवीरनाथः क्षमद्वकः ॥ ६३ ॥ मायेयादिषु हेष्वेवाहुमिः सप्त चारिणः

॥ परम
॥ ४६ ॥

विष्णुपार्वतस्त्राया: चराचरदनानितः ॥४३॥ चतुरस्त्रायते शान्तिनामि
काद्यसंयुते ॥ इस्तिणोन्नरतस्त्रयुक्तेषो पूर्णपूष्टये ॥४४॥ यांखचक्रधरो स्त्रा
यो हस्तेष्वनिकास्त्रयो ॥ नलेनलेविमानस्य सुराविष्या धरास्त्रया ॥४५॥ अनु
संरोवद्यावेषु नीणापणवधारणः ॥ कल्पनीयास्त्रयानेन किं न रोरगजान
वयः ॥४६॥ ममावतारासर्वत्र कल्प्यात नेष्टिवानित्व ॥ कपोतेषु क्षेत्रेषु तक
लेषु च न लेषु च ॥४७॥ हंसमालां प्रकल्पेन भूतमालां स्त्रयेव च ॥ अन्योन्य
भुखमालोक्य स्तितागगनयापिनः ॥४८॥ भूतानिनानान्तर्यंतविद्वनोनन
भांतित्व ॥ प्रवेष्टपरिकं रंस्यान् दधस्त्राक्तेण सूमिषु ॥४९॥ गरुदान् कल्पये
मिंहान् संविद्वान यवान्वितान् ॥ नदुञ्जनं कं रमात्रं पादमात्रमयापिवा ॥५०॥
अर्धर्घवात्रिपादं वानान्यथोद्यायरस्यते ॥ मध्यस्त्रान् दधिष्ठानेकल्पये दे
वताः क्रमान् ॥५१॥ मान्मेयेहस्तिवदनमीरांदृसिणतो यवा ॥ इस्तिणा मू
र्तिं मूषिष्मिः सेवितं वटमाण्वितं ॥५२॥ विश्वरूपं प्रवीचोनेकमलासनमु

॥४८॥
॥५१॥

न्तरे॥ ऐशानां तु धरो देवीं रुपये तु विचक्षणः॥७३॥ ऐशान्यां मंवि काहे वीं
माहि पोरियसि मिठिवां॥ अथवा पूर्वे वलवीं दिल्लूतैः परिकल्पयेत्॥७४॥ अ
धस्तादुपयीर्वेषि पूर्वीं काहि दिल्लै वलाः॥ अथवा वलवीर्यो पैवं प्रादुर्भावान् प्र
कल्पयत्॥७५॥ पापाण्यरक्तरात्रक्तसंधयाविभकास्या॥ पिष्टायत्रि फलां
बोभिः सरुदिभिचयज्ञतः॥७६॥ खदिराजुनयोस्तोयैः शल्मल्यासीरराखि
नः॥ मिश्री छलघटेष्टम्यक्तोयभाविवयात्था॥७७॥ मापीयंतव्यरिका
शासं मिश्री भूतया पुनः॥ गुजपाकरसेष्टेष्टम्यपुनः कुहीकथाप्त्वा गं॥ चामलि
पैतक्तमेषोवस्तुलादिभिविद्यान्मया॥ चिरस्तायीभवेदेवं कल्पनेमंदिसंकु
नः॥७८॥ पापाण्यरक्तरात्रक्तसुवान्यमूर्णयेत्ततः॥ तत्त्वूर्णेवस्यमाणेन दि
गुणावालुकासि पैवा॥७९॥ पिष्टं तदेकवारं चेन मूलं हिः पिष्टमुच्यते॥ मूलं
विभेन लरं ज्ञेयं स्तुलाद्यालेपनं द्वमात्॥८०॥ पंचवर्णेष्टतः कुर्यायोभिनं
यात्र च स्त्रिया॥ उपानरादिलूर्णं भूषयेतक्तनकाहिमिः॥८१॥ मुक्ताम-

॥४८
॥५१

णिहिरथ्यलकृकिणीजालकेतुभिः॥४॥प्रयेस्वरनंविष्णोर्यचाविज्ञानुसा
रतः॥५॥शारदनिश्रीपञ्चरात्रेमहोपनिषद्विष्णेनंवेक्षियापादेविमानदेवगार
लनंनामनवमोध्यायः॥६॥श्रीभगवानुवाच॥परिवारनिवेशार्थेशोभार्थेम
हिस्यन्॥रस्त्रार्थेन्चपरितःप्राकारंपरिकल्पयेत्॥७॥मंत्रमेंडलनामानंप्रा
कारंप्रथमंविदुः॥मंत्रहोरमत्रेविप्रमधाहारमनंतरं॥८॥अनंतरंचमर्यादाम
हामथातुपञ्चमं॥पञ्चेत्तेचतुरस्त्रासुःसमुपेतखलूरकाः॥९॥पञ्चमेताश्वतंवे
षुचेद्विकामूर्मिरेनिमा॥एकतस्तंभावज्ञीकल्पाद्योवाक्यमलासन॥१०॥पा
नदादिपञ्चांगमधिष्ठानंप्रकल्पयेत्॥देहस्तदेवनंतस्योद्येदमुदीरितंप
१॥अधिष्ठानेत्तेवस्मिन्स्तंभमालाविचीयने॥मंत्ररात्रमहीमाहुचामां
नमेंडलास्त्रया॥१२॥पञ्चहस्तांचतुहस्तांद्विहस्तांत्राययेष्या॥मंत्ररात्रयं
स्यास्यपञ्चप्रापासादकुंभनः॥१३॥विद्धित्तेवेतरपांतुसालानामंत्ररात्रमूः॥
एकद्विनिष्ठतुर्हस्तेःक्षमयोवर्षितोभवेत्॥१४॥मंदिरस्यमहीनायासमःस

लसमुद्धिः॥ प्रीचाभनुलितोचात् अनिसंमित एव वा॥ ४५॥ प्रीचामा
पुक्तः सालोहंडचिरश्चिः॥ न तुः पंचद्विरुद्देवासालानामुच्चयं विहः॥ ४६॥ आज-
परिष्टान्वयालानां सिंहोचागरुदोषिचा॥ कल्यनीयः प्रयत्नेन ज्ञवयस्तिं सम-
नवः॥ ४७॥ श्रामादाप्ते प्रकर्तव्यस्तं गम्भीरमंटपः॥ न तु चाँचामनि इते या-
दो चार्धमध्यापिचा॥ ४८॥ अनिपादो चामनुल्यनामध्यधैर्यायथारनि॥ द्विग-
णं वाच्यतु चक्रपदाहस्तप्रमाणतः॥ ४९॥ एकहस्तं द्विहस्तं वाच्यहस्तं वासमा-
यतं॥ न तु हस्तं पंचहस्तं कारयेदर्थमंटपां॥ ५०॥ मंत्रयज्ञं नयोकार्यं वालं च-
दाकरायतं॥ द्वंडमध्यधैर्यमध्यगादिगुणं वाचिनापिचा॥ ५१॥ होनेर्थमंटपे चा-
मः पात्रवांभ्यां निर्गमम्भ्रमः॥ अन्वतः शृष्टो चापि भ्रवेतां पात्रवेवर्त्मनि॥ ५२॥
चत्वारिंगो पुराणिस्युः चामन्वसोमपीरकं॥ अग्नेनुमंटपेयार्थं विपुलो न-
चमंटपः॥ ५३॥ समुद्धितं प्रतिसममधिकं चायधैर्या॥ एकद्वित्रिचत्वुपं-
चहस्तोन्त्रार्थमंटपो॥ ५४॥ सातराचंसमुद्धिउपास्वांभ्यां चामनिर्गमः

सोपानपक्षयः कायौ॥ पार्श्वयोरभयोरपि॥ २३॥ देवालये शुश्रामास्युः पदं गु-
लसमुद्धयः॥ नावदिस्तारसंयुक्तद्विगुणं चोभयं भवेत्॥ २४॥ सोपानपार्श्वयो
हेस्त्रिसहस्रास्युलबीयसः॥ यदारथांगं कुर्वीत द्विरहं पार्श्ववाहिकं॥ २५॥ दारये
वानायनं चापि भिन्निवं चं न जातु जित्॥ कुलसयोस्त्रिनाराम्याचिवां भिन्नि
वं च ने॥ २६॥ यदार्थं मंटपार्थं विपादं पादमेव वा॥ तत्तुल्यं चानराजं तु अंतरा-
जायनं भवेत्॥ २७॥ चिस्ताये हासयेन स्यभं न यज्ञस्य पार्श्वयोः॥ हस्तं वालं च
स्वर्णं वाहासयेन पार्श्वयोरपि॥ २८॥ युग्मस्तं भयमोषेन वालं च भवापि वा॥
बांगलं चाप्रकुर्वीत उभयं चाचिनाभवन्॥ २९॥ चतुरक्षायनं चास्याचतुद्वार
अनुर्दितं॥ वानायनं चायुग्मेषु न कुर्यादिति वं च नं॥ ३०॥ मंतरावरणस्यां च
वहिवां भयनेपि वा॥ जायामो मंटपस्याद्युग्मं तु भवाणतः॥ जापो इ-
राणं च युग्मेस्याद्यायुग्मेत्रयोदया॥ मंटपायामभुद्विष्ट्रिविस्तारेकमलासन
३१॥ यदामूलालयसमधं मंटपसं मिनं॥ तदर्थं पादमेवावयद्वालयस मं-

॥४८॥
॥२९॥

भवेत् ॥३८॥ मध्यर्थं हिगुणं वाष्पा द्वालभस्त्वा ॥ सूक्तावयसमं चापि ता
लं हस्तं च चाचिकं ॥३९॥ उपानाशं ग्रंथं युक्तं सर्वालंकारसंयुतं ॥ नानानाटकमं
युक्तं मंतस्तं भविवन्ति तं ॥३१॥ इत्येषं मंट प्रस्त्रहर्षं मंट प्रसंस्ति तं ॥ भचिकं
चान्तर्दुर्लभं मंट प्रस्त्रन्तर्मुखं ॥३२॥ यदा प्राण्यामसोमानं प्राणवन्तं निर्गमं भवे
त् ॥ कल्पयेदित्यरास्त्रज्ञामित्यः कोणमूमिषु ॥३३॥ तलवंषं न दृच्छं तु लांग
लं वाप्रकल्पयेत् ॥ कोणेषु गढेकुर्यां सिंहाकमलासन ॥३४॥ एषामांवानुप्र
कुर्वीत यथा विजानुसारतः ॥ प्राकारस्त्रन्तु द्विष्टुगो पुराणिप्रकल्पयेत् ॥३५॥
यामाग्रटयोर्वास्यादप्येवेकं प्रकल्पयेत् ॥ वलेद्वाद्याभियुक्तं उन्नमं हितला
दिषु ॥३६॥ मूर्खैष्टकांस्त्रपिकां च पूर्वं चकल्पयेत्कमात् ॥ दिष्टमूर्खः पूर्वं च मूर्ख
पूर्वं च तर्गस्त्रादिकं ॥३७॥ प्राकारे पुच्छसंपूर्वमंट प्राण्यः समंततः ॥ द्वाविंश-
तित्यनुमानं मंट पंचोत्तमं विदुः ॥३८॥ अष्टादशराघनुमानं मंट पंमध्यमं विदु
मध्यमं द्वादशराघनुमंट पंषटिकल्पयेत् ॥३९॥ दूर्वांकहस्तसंख्यं वाकुर्यां दू-

॥४८॥
॥२९॥

स्थानमंटपं॥ उत्तमं दराभिर्हस्तेः मध्यमं चाएहस्तकं॥ ४३॥ परस्तमध्यमं-
विष्वास्तु इंहस्तवयायनं॥ दद्विष्वान्नरनः इष्टेभिन्निष्वप्यप्रकल्पिता॥ ४४-
स्तंभाएकायुतं तन्मोपानं परिकल्पयेत्॥ दद्विष्वान्नामधः कुण्डांचूप द्वे
द्वनसंयुतं॥ ४५॥ मंटपाप्राङ्मुखाः सर्वैसर्वांचरणमोस्तुताः॥ जास्तगानमंट
पान्तुसर्वान् ग्रुक्यांसर्वनेमुखान्॥ ४६॥ प्रामादारं भवः सर्वान् भूमिसं
गोचनादिकं॥ छलाहस्तिनखंचैवंटपंचैवकल्पयेत्॥ ४७॥ गम्भीर्याससु
कोणेष्वादं नेमंटपकर्मणि॥ गोपुरेकियमाणेनुद्विष्वास्यांदिशिस्तुतः
४८॥ कवाटयुग्मंसंगाप्यद्वारेहारदं पथा॥ लोहनंदारुजंचापि विनिच
तुरगादिभिः॥ ४९॥ रामवान्नुषंकुर्वांतनथेवशिलयापिचा॥ रामवाक
वादोप्रसात्यपंचोपनिपदान्नलेभाः॥ ५०॥ अनवन्नलेणयंवेष्यधान्यराति
पुनिष्विषेत्॥ महाकुंभान्नंकुण्डान् इन्वयास्त्रन्नोदितं॥ ५१॥ छलाप्र
भातेविमलेमुहूर्तयोभानेगुरुः॥ रवानेलोहादिविष्वप्यस्तापयेदिलिना

सह ॥ ४६॥ युण्याहंवाचयिताच्चपंचगच्छेविलेपथेन ॥ महाकुंभजलेद्यवान्
स्यसेवकुर्वन्तदस्मिष्ठे ॥ ४७॥ अष्टःशांतिंदस्मिष्ठतोवाग्नेवीमुपरिश्यं ॥ यति
मुच्चरातिःशास्त्रासेवन्तवस्तुपुक्षमात् ॥ ४८॥ कवाटेदस्मिष्ठेष्वायोवित्तद्वा
मूलनायकः ॥ कवाटेनोन्नरेष्वायोवित्तवक्षःप्रनापवान् ॥ ४९॥ अवतारां
अवतत्तज्ज्ञानप्रोक्षेत्ससविष्यया ॥ वेदाशास्त्रपुराणानिवेदेषुनिवसंति
त्वा ॥ ५०॥ नायनेषुत्रयंच्छ्रंशेवाकीलेषुत्रोमैयः ॥ कवाटपटिकायांच्चभू
वनायंगकल्पयेन ॥ ५१॥ कवाटकंदपद्मेष्वासंस्त्वायोवित्तमावनः ॥ एवं
कुंभजलेष्वात्माविन्यसेत्सर्वेष्ववनाः ॥ ५२॥ मात्त्वायंदस्मिष्ठानिष्ठसं
ख्यानुपूर्वंवत्पुसोष्णोर्यजवस्त्वास्त्रकवाटोदारुजस्त्वया ॥ ५३॥ पूर्वःपूर्वं
कलायास्यमूष्यमेकल्पितेन्द्रणां ॥ कवाटेदारुजंस्वर्णेरिंजतेलून्तेसरेः ॥ ५४॥
संभापादरिलासेवरजनासाचादिपूर्वकां ॥ नखायात्रमूष्णेष्वानेवेषामुप
रिषोनिकाः ॥ ५५॥ कल्प्यास्त्राःसूत्रकारोपिवाजिवादिसमन्वितः ॥ तुला

मारोपयेत्यश्चावंभवेत्कादिभिः ॥५६॥ स्तुतवंभवतः कुर्यात् प्रविश्वा
नुसारतः ॥ यूपाद्यास्तुतवापि कुर्याद्याम्नानुसारतः ॥ ५७॥ अंडप्रचंडोर्हत्वं
योद्धारेण भ्रष्टहस्यतो ॥ इस्तिषणोन्नरपारं लोमुनिवेषो सहायितो ॥ ५८॥ हं
एकग्रजन्त्वत्वो भीमो वाहं चारेत् ॥ कांतानियुक्तो विकल्पो करंडमकुटा-
नितो ॥ ५९॥ अर्चमंटपकहारेत्यन्तकोनमांगितो ॥ मंत्रमेंडलसंज्ञस्य सा
रस्यद्वारपार्श्वेषोः ॥ ६०॥ जयम्भविनयम्भोकर्त्त्वो नस्यगोपुरे ॥ एकमे-
वेन्नेत्रेषां चतुर्दिस्तगोपुरं ॥ ६१॥ मंत्रहारस्य पूर्वस्यांद्वारिप्रभगदाधरो ॥
खदं चरोद्वारिदस्तिषणस्यांप्रकल्पयेत् ॥ ६२॥ प्रतीच्यांवन्नमुमलोधारिणो
दिग्दिकल्पयेत् ॥ पारां कुरुत्वरोत्त्रसनुन्नरस्यांदिरित्यस्तितो ॥ ६३॥ अस्यां
वहारसालस्य प्राच्यादिषु यथाक्रमं ॥ द्विस्तात्वविधानारोत्त्रेन त्राभद्रस्तम
इको ॥ ६४॥ कुनानास्तरविज्ञसोकुवेगस्तकुवेगको ॥ प्राच्यांदिषु महादि-
स्तमयीरासालगोपुरो ॥ ६५॥ कुनैषं प्रवत्त्वोक्तायेऽविश्वभावनपुष्करो ॥

मंभवः प्रभवोत्तावांस्त्रो भनस्तभद्रको ॥५४॥ जघन्यावरणद्वयेप्राच्यारो
कुमुदस्यः ॥ कुमुदः कुमुदस्य अपुंडीरीकेऽधवामनः ॥५५॥ रांकुकगीः सर्वे ने
त्रमुमुखः स्तप्रतिष्ठतः ॥ मष्टोहोहोभनिद्वारंकल्पनीयं यथाविधि ॥५६॥ वि
ष्णुपार्वदाः सर्वे सर्वे सेनाभिषास्त्राः ॥ हुंहस्तविष्णुसाशः करंडमकुटान्वि
ताः ॥५७॥ फणिकं वरणमालात्याभृकुटीकुटिलेष्टणाः ॥ अतस्तहस्तचर-
णाः रसांतिद्वारमात्रिताः ॥५८॥ नतु यावरणेकुयात्याकस्त्रानंविचस्याः ॥
प्रथमावरणेवापि द्वितीयावरणेपित्वा ॥५९॥ तद्वितीयावरणेवापि च तु याँ
वरणेपित्वा ॥ इद्याप्तिमध्येचाक्षीयेतस्य गनंविचायते ॥६०॥ अवलूरिकास
मायुक्तं मध्येचांकणसंयुतं ॥ नतु रम्बायते भागेप्राचीनस्यागमं तकं ॥६१॥
युग्महस्तेप्रमाणं च दीर्घं चूल्येन वापुनः ॥ मध्येमियमयोकुंडं नित्यहोमा-
यकल्पयते ॥६२॥ अपूपपञ्चनश्चानं पध्येनेकतयाम्ययोः ॥ फलानिनिसि
पेन्मध्येनेभवते चरुणस्यच ॥६३॥ दाहारं मकल्पयेप्रबक्त्मध्येवायुजले रा

योः॥ शालनं तदुलादीनां कृपोतवहिरेव चा॥८॥ चूमनिर्गममार्गश्वसु
ग्मास्युः कुटिलास्तथा॥ मञ्जनां भोग्यहेयाम्येनां तूलीयमनेऽस्ते॥९॥ वा
रणेवासु सांख्यानं मारुतेषु अमंट्यः॥ सोम्येन्द्रेकां विनां भुक्तिस्थानमीरा-
चनालयः॥१०॥ वहिरावरणेकुर्यादानेयेषाम्यसंयहं॥ जवधातयहं पाम्बे
गोरालास्यादुमापतो॥११॥ वहीयावरणेष्ठानं यज्ञादीनां विभावसो॥ यि
विकाहित्यितिश्चेष्टपानीषं चारणेभवेत्॥१२॥ उत्सवेदेव यज्ञनं सोमेरानां
वरभवेत्॥ उत्सवेषानां वरेवापि मध्येनानिस्तरेतायोः॥१३॥ यमान्तिमध्येवा
कुर्यादुत्सवेयागमंट्यं॥ रूपानमीयेसरस्वतावायस्यानं तु यायते॥१४॥ य-
योन्त्वा वरणेभावेविष्यमानेकच्चिद्वेत्॥ वारुणेवाभवेत्सोम्येकृपं चावैन
याभवेत्॥१५॥ यज्ञवाचावारिणः संविनत्रकृपं प्रकल्पयेत्॥ भृष्टदृहस्यथा
योगं तद्यक्त्वा रथेद्युधः॥१६॥ प्राकारणां तु सर्वेषां वहिष्टादीर्घिकाभवे-
त्॥ यास्त्रम्भन्नाम्भिन्नरेषां च॥१७॥ यतीनाम्भिन्नरेषां च

मदःकार्यंवहिवेत्॥सहनानिन्दकार्याणि हेवमाश्रित्यनिष्टुरां॥५८१
 आनंपृथ्वाद्यांनपरिनोधामकल्ययेत्॥प्रथमावरणेवापिद्वितीयावरणे
 पिवा॥५९॥द्वितीयावरणेवापियथादेशानुकूलतः॥एकावरणपुनर्स्थपरि
 चारानिमानशृणु॥६०॥प्रधानभेराभिमुखःकल्नीयोविहंगगदृ॥द्विती
 यमंटपस्यापेतस्यधामचकलयेत्॥६१॥गोपुरस्योन्नरेसालेमंटिगभिमु
 खोरविः॥तस्येवहस्तिणेसालेन्द्रमापरिकल्यते॥६२॥वन्दोकामोयमो
 ब्रह्मानेक्षेत्रस्यान्तगजाननः॥वारुणेष्ठमुखोद्गांवायोसोम्येचनाधिपः॥
 ६३॥रुद्रानेत्रांकरस्त्रेत्रपात्रस्तथाभवत्॥सोमेत्रायोरन्तराव्यविष्टप्येन
 प्रकल्पयेत्॥६४॥अंकणेदस्तिणेष्वस्त्रानरस्तुनिनेत्रते॥रंडाह्योलोक-
 पात्रापूजास्त्राचाम्बुद्धांकणे॥६५॥गोपुरस्यभवेद्विवहिवीवलिपीठिका
 अंतहीराहृषोपेतेविद्योपाधामिकञ्चते॥६६॥सूर्यांचंद्रमसोस्त्रानेष्वस्त्राः
 ष्टोपुरुषोन्नतौ॥सूर्यांचंद्रमसोकल्योद्वितीयावरणेवथा॥६७॥हयन्त्री

८ः स्वरस्यानेस्यानेसंकर्षणोविषेः॥ वराहोविष्वराट्स्यानेप्रथमः शरन-
जनः॥ १०३॥ कात्यायिनाभनंतस्यादनिरधोनयासने॥ नृकेसरीशांकरेस्या
संकणेषीविकासुचेन्॥ १०४॥ रंडाद्यः समभ्यांसेषांस्यानेयथात्मं॥ च-
क्रीमुसलवान् रांखीरवद्विनीचगदाधरः॥ १०५॥ यादीपयीतथावन्नो पूर्णा-
दित्यास्त्रधारणः॥ प्रथमावरणेयेषांस्यानेन्द्रेष्मुदीरितः॥ १०६॥ ज्ञे-
यादितीयेवेसर्वेष्टितारायथोक्त्या॥ मध्यांतहाँस्यालतुगोपुयोभयपा-
र्खयोः॥ १०७॥ नादित्यादाद्यायस्यामध्येमन्मध्येष्वसोः॥ वसवः पूजनी-
शास्युर्विष्विष्वस्तुतं पुनः॥ १०८॥ मध्यपितृगणाः पूज्याः पडाननगणेश-
योः॥ विशेषेवायमारायामरुनोगुहदुर्गयोः॥ १०९॥ सप्तपूर्णयः पूजनीयाः
मध्येदुर्गांकुबेस्योः॥ कुबेशरात्यानयोर्मध्यरुद्गाएकाद्यास्तुताः॥ ११०॥ न
त्रैवन्तसेत्रपालः प्रांकणकुमुदाद्यः॥ रंडादिषीविकास्यानेसमान्याः क-
मलासन॥ १११॥ मध्यांसवरणेस्यायामशाद्यगणेषुयोरुज्जमाः परि-